

СТАНОВИЩЕ

от доц. д.ф.н. Борис Вунчев,
Катедра по класическа филология, Факултет по класически и нови филологии,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
за дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен
„доктор“ по професионално направление 2.1. Филология, докторска програма
Общо и сравнително езиковедие (унгарски и български език)

Автор на дисертационния труд: ЕДИНА ЖОЛЧАК-ДИМИТРОВА, докторант на самостоятелна подготовка в Катедрата по класическа филология, Факултет по класически и нови филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Тема на дисертационния труд: „Типология на грешките в междинния унгарски език на носители на български език“

1. Данни за авторката а на дисертационния труд и за докторантурата

Едина Жолчак-Димитрова е завършила Филологическия факултет на Университет „Йотвьош Лоранд“ в Будапеща. Работила е като преподавател по унгарски като чужд, екскурзовод, доброволец в неправителствена организация и лектор по унгарски език Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“, Институт „Балаши“, Будапеща и Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“. От 01.12.2016 г. е асистент в Катедрата по класическа филология, Факултет по класически и нови филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Едина Жолчак-Димитрова е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка със заповед на ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ № РД 20-80/14.01.2019 г. със срок на обучение от 15.01.2019 г. до 15.01.2022 г. и е отчислена с право на защита със заповед на ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ № РД 20-1415/21.09.2020 г.

През м. май 2020 г. с решение на Факултетния съвет на Факултета по класически и нови филологии заглавието на дисертацията е променено от „Съпоставително изследване на средства за изразяване на пространствени отношения в унгарския и българския език“ на „Типология на грешките в междинния унгарски език на носители на български език“.

Според предоставената документация за предварителното обсъждане на дисертационния труд и за съответствието с минималните национални изисквания за образователната и научна степен „доктор“ изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“ са спазени.

2. Данни за дисертационния труд и за автореферата

Дисертационният труд на Едина Жолчак-Димитрова „Типология на грешките в междинния унгарски език на носители на български език“ се състои от увод, три глави, изводи, заключение, библиография и приложения. Основният текст е с обем от 177 стандартни страници, приложенията са с обем 85 стандартни страници. Библиографията включва 189 заглавия на български, унгарски и английски.

- *Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем*

Анализът на грешки се вписва в приложните лингвистични изследвания, но и в компаративистиката, като немалко негови аспекти засягат дисциплини с педагогически характер като лингвопсихологията и лингводидактиката. Изследвания в областта на анализа на грешки, особено за езици с относително малък брой носители, са винаги актуални и необходими с оглед и на чуждоезиковото обучение.

- *Оригинален принос*

Дисертационният труд се вписва в увеличаващите се в последните 15-20 години българо-унгарски компаративни изследвания, като се вмества в една свободна до този момент ниша, каквато е контрастивният анализ на грешки. В този смисъл основният принос на дисертационния труд е фактът, че това е първо по рода си изследване в конкретната област.

- *Цел, задачи, предмет на изследването. Коментар на избраната методика*

Основната цел на изследването е „да се анализират и категоризират грешките, явяващи се в междинния език на изучаващи унгарски език българи, и да се представят разликите в проблематични области между български и унгарски език, което би помогнало да разберем възможните причини за допускането им“ (с. 6). Изследването е базирано на корпус, съставен от писмени и устни текстове на унгарски, продуцирани от носители на български. Формулирани са шест задачи, свързани с унгаро-българските съпоставителни изследвания, с теоретични и практически въпроси на контрастивния анализ на грешки и с обработка и представяне в систематизиран вид на грешките на обучаемите от споменатия вече корпус. Сред задачите е и „опит за разкриване на причините за грешките, главно като ги търси в различията в структурата на родния (български) и чуждия (унгарски) език“ (с. 7).

Основният метод, който се прилага в дисертационния труд, е т.нар. контрастивен анализ на грешки, разработен от унгарския лингвист Ласло Будаи. Изборът на основен теоретичен модел от унгарски автор изглежда логичен предвид унгаристичния характер на дисертацията, но бих очаквал по-задълбочен критичен анализ и на други изследвания върху анализа на грешки на междинния унгарски, които биха били полезни в теоретичен аспект, но и за същинския анализ.

- *Представяне на състоянието на проблема и на научната литература по темата*

В дисертацията са прегледани теоретични проблеми в две посоки.

Едната е преглед на теоретични въпроси, свързани с приложната лингвистика и с анализа на грешки. Обоснован е изборът на теоретичен модел, а именно контрастивният анализ на грешки, който съчетава контрастивния анализ и анализа на грешки.

Втората посока е свързана с преглед на историята на контрастивните изследвания в Унгария и с хронологичен обзор на българо-унгарските контрастивни изследвания.

Конкретно в последната област бих очаквал по-задълбочен и най-вече критичен преглед на българо-унгарските контрастивни изследвания, като заявеният от авторката типологичен характер на анализа на грешките трябва да бъде отразен именно в този критичен обзор.

Към теоретичната част на дисертацията трябва да добавя и глава втора, разглеждаща „особеностите на унгарския език (с оглед на преподаването му на българоезични)“. Съпоставките с българския език обаче не са систематични и като цяло главата се отличава с не особено впечатляваща теоретична задълбоченост, която е заместена със старателна дескриптивност.

- *Кратка характеристика на анализа и постигнатите резултати. Оценка на научните и/или научно-приложните приноси*

Същинският анализ на грешки в междинния унгарски на носители на български, изучаващи унгарски, се съдържа в част от глава трета, като той има общ обем от 60 стандартни страници с изводите и заключението; изключвам подглави 3.1.2 и 3.1.3, които не представляват анализ на грешки. Типологичен подход се забелязва при анализа на морфосинтактично ниво, докато грешките на орфографично и фонологично ниво нямат някакъв общ типологичен знаменател, но това е и логично с оглед на типа входящи данни, а именно най-различни по характер грешки, дължащи са на фактори, които трудно се групират по някакъв принцип. Най-добре структурирана и приносна е частта, посветена на грешките при тройната пространствена система, като този анализ, обогатен със стъпките на контрастивния анализ на грешки на Будаи (с. 29), би могъл да бъде модел и за останалия анализ.

По отношение на качеството на изследването в централната трета глава ще отбележа следното:

1. Въпреки че теоретичният модел на Будаи, възприет от авторката, прокламира, че „анализът на грешките трябва да бъде диференциран според типовете и вариациите на типовете, изразяващи приликите и контрастите на чуждия с родния език“ (с. 27) и че „първата задача на КА [контрастивния анализ] е описанието и сравнението на явленията в родния език и в езика цел“, в дисертацията типологичните особености на българския език като роден са много слабо застъпени. Като цяло, въпреки че дисертацията е с научна специалност унгарски и български език, в нея не

са демонстрирани почти никакви познания по теоретичните проблеми на българския с оглед и на съпоставката с унгарски.

2. На много места тълкуването на грешките е неубедително, което личи от обилието на маркери за епистемична модалност от типа „може“, „вероятно“, както и от употребата на неиздържани от теоретична гледна точка формулировки като „врязване в паметта“.
3. В дисертацията се наблюдава системен проблем с научното цитиране. Забелязах обилие от вторични цитати, факт който намалява реалния обем на използваната научна литература. Това личи особено на места, където се представя позицията на едни автори, а препратката е към съвсем друг автор. Не прави добро впечатление и цитирането на уебстраница с лингвистични бележки (на стр. 55), както и въобще обилното цитиране в теоретичните части на традиционни граматика на унгарския език.
4. Анализът на тройната пространствена система в унгарски не представлява по същество анализ на грешки и мястото на трите му отчетливи части (2.3, 3.1.2 и 3.1.3) е в глава първа, където би обогатил и осмислил с оригинална авторова теоретична разработка липсващата компаративна част, изследваща в типологичен план особеностите на унгарския и на българския език. Като цяло подглави 3.1.2 и 3.1.3 с този си обем и постройка не стоят добре в дисертацията.

Авторефератът на дисертацията представя ясно структурата на труда. Представянето обаче на централната, аналитична и потенциално приносна глава трета обаче обхваща по-малко от пет страници от текста на автореферата.

Бих искал да отбележа, че формулировката на научните приноси на дисертационния труд на места е неубедителна:

1. Приносът „Анализът на конкретен езиков материал“ не е принос, а необходимост предвид темата на дисертацията.
2. Приносът „Задават се практико-теоретични параметри на стратегии за обучение и процесите при усвояването на унгарския език от българоезични“ не произтича от съдържанието на дисертацията.
3. Приносът „Изразяването и употреба на пространствените отношения в унгарския и българския език са обобщени в таблични варианти“ не произтича от предварително заложените задачи на дисертационния труд.

3. Характеристика на метаезика на дисертанта

В метаезика на дисертационния труд се забелязват редица грешки и неточности, които могат да се обобщят така:

1. Множество правописни грешки, основно свързани с неправилна употреба на запетаята.
2. Множество морфологични и синтактични грешки, свързани вероятно с родноезиков трансфер от унгарски на български („изглежда се“, „възможно е, че“ и мн. др.).

3. Употреба на термини, неустановени в българската лингвистична литература: „еквиваленция“, „конгруенция“, „синтактичен смес“ (за syntactic blends).
4. На доста места дисертантката прави наивни съждения и като цяло често използва метаезик, несъответстващ на нивото на теоретична разработка като докторската дисертация („молим студентите“, „само лепваме окончанията“ и др.).

4. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Едина Жолчак-Димитрова е представила списък с шест научни публикации, от които три са отпечатани в издания, включени в Националния референтен списък на съвременни български научни издания с научно рецензиране, поддържан от НАЦИД. От общия брой пряко по темата на дисертацията са две публикации, три публикации са посветени на тройната пространствена система в унгарски и една е свързана с проблемни за носителите на български аспекти на унгарския език. От отпечатаните публикации пряко по темата на дисертацията е една публикация.

5. Заключение

Въз основа на казаното дотук, с отчитане на достойнствата на дисертацията и основно на факта, че тя е пръв толкова обширен труд, посветен на анализа на грешки на носители на български, изучаващи унгарски, но и на недостатъци ѝ, смятам, че дисертацията на Едина Жолчак-Димитрова с малко покрива критериите за сполучлив дисертационен труд и че на Едина Жолчак-Димитрова може да се присъди образователната и научна степен „доктор“ в областта на висшето образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (общо и сравнително езикознание – унгарски и български език).

09.11.2020 г.

доц. д.ф.н. Борис Вунчев